

TARTU JAAN POSKA GÜMNAASIUM

TRIINU HALGMA

12.A KLASS

MUUSIKAELAMUSE KUJUTAMINE JOONISTUSTES

JUHENDAJA INGA VENDELIN

SISSEJUHATUS

Muusika on igal pool meie ümber ja osa kõikide elust, isegi kui seda endale ei teadvustata. Muusika tekitab inimeses emotsioone ja mõjutab tema meeleolu. Muusika võib ergutada või rahustada, teha õnnelikumaks või kurvemaks. Muusika tekitab kujutluspilte, mis on igal inimesel erinevad, ja seda kujutlust on võimalik väljendada näiteks joonistamise kaudu.

Teema on valitud, et näha, kuidas väljendavad erinevad inimesed muusikast saadavat elamust pildiliselt ja milliseid ühiseid jooni saab ühe pala järgi loodud piltidest välja tuua. Autor on ise elu jooksul tihedalt muusikaga kokku puutunud ja leiab, et oleks huvitav analüüsida eakaaslaste muusikast saadavaid emotsioone.

Töö peamine uurimisküsimus ongi: „Kuidas väljendub erinevatel inimestel muusika tajumine piltides, värvide, kujundite valikus ja milliseid sarnasusi leidub?“ Vastuse saamiseks tehakse katse 30 Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi õpilasega, mille käigus joonistavad nad kolme erineva muusikapala saatel pildid.

Töö esimeses osas antakse ülevaade muusika ja kunsti mõjust inimesele ning sünesteesia olemusest. Teises pooles on lahti seletatud katse korraldamine ja esitatud tulemuste analüüs.

Töö teoreetiline osa tugineb kunsti ja loovusega seotud raamatutele ja internetiallikatele, näiteks Rüütel jt „Loomismäng“, Adamson „Kunstiõpik gümnaasiumile“ ja Raikerus „Arenguline grafeemi-värvi sünesteesia“.

Uurimistöö koostamisel aitasid kaasa juhendaja Inga Vendelin, uurimistööde aluste kursust korraldanud õpetajad Merike Hein ja Katriin Valdre ning katses osalenud Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi õpilased.

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	1
1. MUUSIKA MÕJU INIMESELE.....	3
1.1. Mozarti efekt.....	4
2. KUNSTI MÕJU INIMESELE.....	6
3. SÜNESTEEESIA.....	8
4. MUUSIKAELAMUSE AVARDAMINE PILDILISE KUJUTLUSE KAUDU	10
5. METOODIKA	11
5.1. Eksperimendi analüüs	12
JÄRELDUSED	14
KOKKUVÕTE	15
ABSTRACT.....	16
KASUTATUD KIRJANDUS	17
LISA 1. Esimese pala saatel joonistatud pildid	19
LISA 2. Teise pala saatel joonistatud pildid	22
LISA 3. Kolmanda pala saatel joonistatud pildid	26

1. MUUSIKA MÕJU INIMESELE

Kõik tunnetavad muusikat erinevalt ja leivad sellele oma tähenduse. Inimesed saavad enda tundeid välja elada muusika kaudu. Muusikat kuulates saab oma hetkemeeleolu muuta, kui valida õiged teosed. Kõige tõhusam on teha seda lähtudes isoprintsiibist ehk sarnasuse põhimõttest. Alguses tuleks kuulata praeguste tunnetega kokkuminevat muusikat ja siis järjest liikuda soovitud meeleoluga kokkuminevate lugude suunas. (Elenurm jt, 2003)

Muusikat kasutatakse teraapias, et vähendada stressi või lahendada teisi psühholoogilisi probleeme. Eesti loovteraapiate ühing sõnastab loovteraapia mõistet järgmiselt: „Loovteraapia on põhjendatud, eesmärgipärane ja planeeritud tegevus psühhoterautilises ravis ja rehabilitatsioonis, kus selgelt määratletud kliendi-terapeudi suhtes rakendatakse loovus- ja kunstipõhiseid meetodeid ja tehnikaid kliendi tervislikust seisundist lähtuvate eesmärkide saavutamiseks.“ (Eesti Loovteraapiate Ühing) Loovteraapial on neli põhilist alaliiki: visuaalkunstiteraapia, muusikateraapia, draamateraapia ning tantsu- ja liikumisteraapia. Visuaalkunstiteraapias väljendatakse end näiteks fotograafia, maalimise ja skulptuuride tegemisega. Muusikateraapias on muusikaga seotud tegevusteks selle kuulamine, taasesitamine, improviseerimine ja loomine. Kõik need väljendusviisid on vahenditeks tulemuseni jõudmisel, mitte teraapia eesmärk. Loovteraapial ei ole vanusepiiranguid ja sellega saavad tegeleda kõik, kes soovivad. (Eesti Loovteraapiate Ühing)

Autor on muusikat õppides kogenud, et muusikat analüüsides saab iga pala juures esile tõsta kindlad elemendid, millest muusika koosneb. Need kõik koos loovad kuulates mingi meeleolu ja tekitavad inimeses emotsioone. Elemente muutes saab mõjutada seda, mis õhkkonna lugu loob ja mis tundeid tahetakse tekitada. Muusikud kasutavad neid elemente oma palades nii, et need annaks edasi seda sõnumit, mida artist tahab. Muusika elemendid ehk väljendusvahendid on näiteks dünaamika, harmoonia, tempo, rütm, meloodia, helikõrgus ja tämber.

Rütmi defineeritakse kõige sagedamini kui eri pikkusega helide korrastatud järgnemist ja tempo on heliteose esitamise kiirus. Muusikat kuulates mõjutavad rütm ja tempo peamiselt inimkehas toimuvaid rütmilisi protsesse, nagu näiteks südametööd, vereringet ja hingamist. (Pehk, 2001) Looduses leidub erinevaid rütmilisi liikumisi: Päikesesüsteem, rakkude jagunemine, ööpäevarütm. Inimesed on ka ise loonud endale rütmilise elu: tunnid, päevad, kuud, aastad. Kui inimene ei saa tegutseda vastavalt oma rütmidele ja peab joonduma väljast peale surutud rütmide ja tempo järgi, siis tekivad stress ja pinged. (Pehk, 2001)

Rütm ja tempo mõjutavad inimest järgmiselt: kiiretempoline muusika ergutab, julgustab, tõstab pulssi ja aeglane muusika rahustab, lõõgastab. Ilma kindla rütmita muusika mõjub eriti

rahustavalt. Harmooniaks nimetatakse helide kooskõla ja nende kokkusobivust. Harmoonia mõjutab inimese tundeid ja emotsioone. Rõõmsakõlalised ehk duur-laadis heliteosed tekitavad positiivseid emotsioone ja tõstavad tuju, moll-laadis teosed on iseloomulikud kurvema tuju korral. (Pehk, 2001) Meloodia mõjutab mõttetegevust, tekitab assotsiatsioone ja kujutlusi. Meloodia järgi tuntakse muusikapala ära ja see võib meelde tuletada mälestusi või kindlaid emotsioone. (Elenurm jt, 2003)

Helikõrgus tähendab helisid erinevatel sagedustel. Kõrgematel helilainetel on suurem võnkesagedus ja madalamatel väiksem. Kõrgemad helid mõjuvad stimuleerivalt, madalamad rahustavalt. Digiõppevaramu leheküljel defineeritakse tämbrit: „Tämber ehk kõlavärv on muusikas üldmõiste muusikaliste parameetrite kogumile, mille erinevate väärtuste korral kuulaja tajub sama helikõrguse, helitugevuse ja helivälvusega helisid erinevalt.“ (Digiõppevaramu, 2017) Tämbreid on väga palju erinevaid: igal instrumendil, inimesel ja üldse organismil, kes häält teeb, on neile omane tämber. Teravam, intensiivsem tämber erutab (nt trompetid) ja mahedam tämber rahustab (nt flööti). (Pehk, 2001)

Dünaamikaks nimetatakse muusika kõlatugevust ja selle muutust. Dünaamika annab lugudele dimensiooni ja teeb need ilmekamaks. Äkiline muutus dünaamikas võib mõjuda ergastavalt, kuid liiga suur isegi ehmatavalt. (Pehk, 2001)

1.1. Mozarti efekt

Muusika mõju on uuritud erinevates valdkondades. Muuhulgas on uuritud selle mõju ajule ja intelligentsuse suurendamisele. Aastal 1993 ilmus ajakirjas Nature psühholoog Frances Rauscheri artikkel, milles ta kirjutas, kuidas Mozarti muusika kuulamine viib paremate tulemusteni geomeetriaülesanne lahendamises. Katses kuulasid üliõpilased 10 minutit Mozarti sonaati ja sama kaua rahustava toimega muusikat. Pärast Mozarti muusika kuulamist tehtud ülesanded näitasid, et õpilaste IQ oli 8–9 punkti kõrgem. (Jenkins, 2001) Mozart Effect Resource Centre'i leht seletab Mozarti efekti kui muusika mõjude võimet tekitada muutuseid inimese tervises, hariduses ja üldises heaolus. (Don Campbell, 2016) Mozarti muusika on kõige sagedamini tähelepanu parandamiseks kuulatav muusika, sest see ei tekita liiga tugevaid emotsioone ning selle ülesehitus ja ideed mõjuvad ajule tuttavalt ja turvaliselt. Muusika kuulamine varajases eas aitab arendada ajus närviühendusi, mis on seotud keele, mälu ja ruumilise pildi loomisega. (Don Campbell, 2016)

2010. aasta paiku hakati seda teooriat lähemalt uurima ja avastati, et samalaadne efekt väljendub ka teiste klassikalise muusika teoste puhul. 16 erineva uuringu metaanalüüs näitab, et muusika aitab lühiajaliselt parandada tulemusi geomeetriliste ülesannete lahendamisel, aga

see ei tee inimesi intelligentsemaks. Samasugused tulemused on saadud ka pärast Schuberti muusika või Stephen Kingi audioraamatu kuulamist. (Hammond, 2013) Meedias hakkasid siiski kiirelt levima valearusaamad Mozarti efektist: hakati rääkima, et Mozarti muusika kuulamine teeb inimesi targemaks või et imikutele muusika laskmine teeb neid intelligentsemaks.

2. KUNSTI MÕJU INIMESELE

Iga inimene, kes joonistab, maalib või teeb muul viisil kunsti, on looja. Ta kujutab oma sisemaailma ja väljendab ennast kunsti kaudu. Kunstiterapeut Piret Visnapuu on kirjutanud: „Kunstiga tegelemine aitab kontakti saada oma alateadvusega ning võimaldab väljendada enese senitundmatuid külgi.“ (Visnapuu, 2001) Loovust võib käsitleda kui isiksuseomaduste kogumit, mis loob eeldused probleeme uuel viisil lahendada ja algupäraseid tulemusi saada. Joonistamisel saab inimene kasutada oma fantaasiat ja väljendada ennast vabalt. Muusika saatel joonistamine ja maalimine arendab loovust ja spontaansust. Kunstiteraapias kasutatakse muusikat tihti meeleolu loomisel pildi joonistamise taustaks. Piret Visnapuu on koostanud mitmeid näidisharjutusi, kus kunstitöö valmimisel on kasutatud instrumentaalmuusikat või loodusheliseid. (Visnapuu, 2001)

Joonistamine on kunstitehnikatest kõige käepärasem ja lihtsasti kasutatavam, sest ei vaja erilist ettevalmistust ega keerulisi töövahendeid. Joonistamisel võib kasutada pliiatseid, pastelle, kriite või sütt.

Kuna kogu looming on suurel määral seotud inimese sisemaailmaga, siis mõjutavad pildi valmimist väga paljud tegurid, näiteks hetkemeeleolu, varasem joonistamisharjumus, julgus ennast väljendada jne. Taustamuusika kuulamine mõjutab nendest teguritest kõige rohkem meeleolu. Kuna selle uurimistöö eesmärk ei ole süvapsühholoogiline analüüs, siis kasutatakse töö analüüsiosas meetoditena piltide vaatlemist ja kirjeldamist.

Joonistuse kirjeldamisel pööratakse tavaliselt tähelepanu järgmistele kunstilistele väljendusvahenditele (Adamson, 2002):

- 1) pildi üldmulje – meeleolu, keerulisus, originaalsus, esimesena tähelepanu tõmbavad asjad;
- 2) kompositsioon – pildi paiknemine paberil, rütmi ja korduste olemasolu, pindade ja vormide suurus, sümmeetria, tekstuur, proportsioonid, dünaamika;
- 3) värv – missuguseid värvitoone on kasutatud, kas toonid on soojad või külmad, heledad või tumedad, kas värvid on kontrastsed või kokku sulanud, kuidas on kasutatud valgust ja varju;
- 4) jooned ja kujundid – kas pildil on konkreetsed objektid või mitte, kas jooned on sirged või kõverad, tugevad või nõrgad, kas objektid on üksteise lähedal või mitte, millised detailid on pildil, mida on eriliselt rõhutatud ja esile tõstetud.

Värvid seostuvad erinevate meeleolude ja emotsioonidega. Valge on seotud rahulolu, puhtuse ja lootustandva meeleoluga. Punane on seotud armastuse, energia ja jõuga, see soojendab ja ergutab. Roosa mõjub lohutavalt. Kollasega seostatakse õnne ja meisterlikkust, see virgutab

ja julgustab suhtlema. Ka oranž ergutab ja rõõmustab. (Rinde, n.d) Sinine värv on seotud kas passiivsusega ja keskendumisega või rahulikkusega. Roheline tekitab rahuliku meeleolu ja iseloomustab tasakaalu ja rahu. Tumedad värvid (tumelilla, tumesinine) kirjeldavad üksindust ja heledad värvid vastupidiselt õnnelikkust ja rõõmu. Must tekitab salapärase või sünge, masendava meeleolu. (Elenurm jt, 2003)

3. SÜNESTEEsia

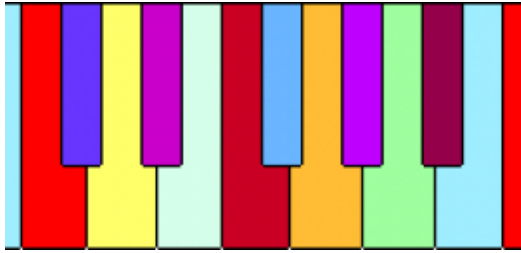
Muusika kuulamisel liiguvad signaalid ajukoorde, seal asuvasse n-ö muusikakeskusesse. See asub umbes parema kõrva kõrgusel oimusagaras. (Taba, 2016) Kõik inimesed tunnetavad muusikat erinevalt. Enamasti kuulevad inimesed muusikat kuulates lihtsalt helisid, mida nad seostavad emotsioonidega, aga leidub erandeid, näiteks sünesteesia puhul. Sünesteesia on neurobioloogiline eripära, mille korral tekib mingi aistinguga samal ajal ka teises meelepiirkonnas aisting. Seda esineb umbes ühel inimesel kahekümne viiest. (Raikerus, 2015)

Sünesteesiat esineb erinevate vormidena, kõige levinumad on numbrite ja tähtede seostamine värvidega, helide seostamine värvidega ja helide seostamine maitsetega. Neuroloog Oliver Sacks on toonud näiteid erisuguste sünesteesiajuhtumite kohta: kindlate helistike kokkuviimine värvidega absoluutse kuulmise puhul, teemade ja fraaside värvidega sidumine ning intervallide kokkuviimine maitsetega. Siinne töö keskendub helide ja värvide seostamisele. Muusikat kuulates tegeleb selle analüüsimisega ainult üks aju osa, kuid sünesteesia korral on kaasatud ka teine ajupiirkond. (Garšnek, 2014) On hakatud tähele panema idesteesia ehk pseudosünesteesiat, mis kujutab endast esmapilgul näilist sünesteesiat, aga lähemal uurimisel tekivad seosed ainult teadlikkuse pärast. Kui inimene teab, et tegu on mingi kindla duuriga, tekib tal seos värviga, kuid kui helistikku transponeerida klaveril ilma isiku teadmata, siis klahve nähes tundub talle ikkagi, et tegu on sama duuriga. (Garšnek, 2014)

On ka leitud, et pideva treenimisega on võimalik tekitada ajutine sünesteesia. Näiteks tegi Sussexi ülikooli ajuteadlane Daniel Bor katse, milles lasi 14 inimesel viie nädala jooksul viiel päeval nädalas lugeda teksti, mille tähed olid kindlat värvi, ja täita sellega seoses ülesandeid. Tulemusena hakkas kaheksa inimest seostama tähti kindlate värvidega ka muudes tekstides. Katsealused hakkasid muutuseid tähele panema juba 24 tundi pärast katse algust. Siiski kadus sünesteesia pärast treenimise lõppu aja jooksul. (Bor, 2014)

Sünesteesiat on kasutatud ka muusika kirjutamisel. Aleksandr Nikolajevitš Skrjabin (1871–1915) oli üks esimestest heliloojatest, kes hakkas ära kasutama sünesteesiat. Tema eluajal ei olnud sünesteesia veel selle nimetusega määratletud, aga oli tähele pandud üle 100 sellele omast juhtumit. (Wolfman, 2016) Skrjabin arendas välja värviklaviatuuri, millega sai juhtida erinevate värvide ja efektide muutumist nootide muutumisega. Lihtsustatud versiooni sellest tegi 1915. aastal Alexander Mozart. Seda, kuidas täpselt Skrjabin värve nägi, ei saa kindlaks teha, aga 2010. aastal korraldas Yale'i ülikool kontserdi, milles esitati helilooja muusikat koos värvimänguga, et edasi anda emotsioone, mida Skrjabin tunda võis. (Buja, 2015) György Ligeti

(1923–2006) on öelnud, et tema jaoks on duur-laadis kolmkõlad roosades või punastes toonides ja mollis kolmkõlad pruuni ja roheline vahepeal.

Joonis 1. Skrjabini värviklaviatuur

Ligeti väitis, et tal ei olnud tugev süनेsteesia ning tema jaoks ei tulenenud akordide värvid akordide tervikust, vaid ainult nende algusnootidest. Ferenc Liszt (1811–1886) kasutas oma süनेsteesiavõimeid sageli ära. Aastal 1895 kirjutatud artikkel mainib, kuidas Liszt tegi orkestrit juhatades märkusi, et noot peaks olema natuke sinisem või et orkestri liikmed peaks kinni tumelillast noodist. (Robertson, 2004) Nikolai Rimski-Korsakov (1844–1908) ja Alexander Skrjabin on pannud kirja, kuidas nende süनेsteesia väljendub. Neid on võrreldud ja esile toodud, kuidas see võib inimeseti erineda.

	Scriabin	Rimsky-Korsakov
C	Red	White
C#	Violet	Dusky
D	Bright Yellow	Yellow
E	Steel Gray	Bluish Gray
F	Bluish White	Sapphire Blue
F#	Red	Green
G	Orange-Rose	Brownish Gold
G#	Purple-Violet	Grayish Violet
A	Green	Rosy
A#	Steel Gray	—
B	Bluish White	Dark Blue

Joonis 2. Skrjabini ja Rimski-Korsakovi võrdlus

4. MUUSIKAELAMUSE AVARDAMINE PILDILISE KUJUTLUSE KAUDU

Yo-Yung Han korraldas 2016. aastal Koreas katse, milles ta laiendas oma õpilaste muusikaelamust joonistamise kaudu. Joonistamine on kahedimensiooniline graafiline väljendus objektidest või ideedest. Muusikat kuulates on võimalik end väljendada kahte moodi: lineaarselt ja mittelineaarselt. Lineaarne väljendamine põhineb struktuurisel ja analüütilisel kuulamisel ja analüüsitakse peamiselt muusika ülesehitust. Jälgitakse meloodiat, struktuuri, rütmi jne. Mittelineaarne väljendamine tugineb emotsioonidele ja muusika tunnetamisele. Kasutatakse assotsiatiivset kuulamist ja kujutlusvõimet. Kujutatav pilt on vabam ja ei keskenduta millegi kindla joonistamisele. Lineaarne kuulamine on sobilikum lühema ajaperioodiga kuulamisele ja mittelineaarne pikemale kuulamisele. (Han, 2016)

Nimetatud katses osales 30 üheksanda klassi õpilast. Han rääkis õpilastele impressionismist ja ekspressionismist. Esimene kujutab enamasti hetkemeeleolu unistavas võtmes, kasutatakse palju pastelseid värve. Ekspressionism seevastu käsitleb tõsiselt ja kriitiliselt teemasid, kunstnike maalid on dramaatilised ja nende eesmärk pole olla ilus. Ta lasi õpilastel kuulata vastavate ajaperioodide muusikat ja õpilased joonistasid selle järgi. Tööd olid tehtud mittelineaarsel meetodil. Õpilased pidid oma piltidele kirjutama paarilauselise seletuse joonistuste kohta. Mõned õpilased kujutasid oma piltidel kindaid stseene ja kujutisi, seda tehti rohkem impressionismi loo puhul. Siiski joonistati ka lihtsalt jooni, mis ei tekita tervikut. Mõned õpilased lõid stsenaariumi, mille nad seletasid kirjutades lahti. Impressionismi looga tehtud tööd kujutasid helgeid ja positiivseid asju, tööd moodustasid terviku ja kõik elemendid sobisid kokku. Ekspressionismi töödel joonistati rahulolematust ja pingelisi, ärevaid stseene. Kasutati tumedamaid värve ja tugevaid kontraste. (Han, 2016)

5. METOODIKA

Uurimistöö käigus tehti katse 22 Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi õpilase seas kolmes rühmas. Õpilastele saadeti kiri, milles nad said end katsele registreerida. Töö raames polnud oluline õpilaste muusikaline taust ja kõiki osalejaid käsitleti võrdsetena. Õpilastele esitati kolm erinevat muusikapala, kõik kestusega 6 minutit. Iga pala ajal pidid nad joonistama mingi pildi (ei pidanud olema konkreetne kujutis) meelepära-astes värvitoonides, mis nende arvates muusikat iseloomustab. Pärast loo kuulamist oli 1 minut joonistuse lõpetamiseks. Katse tehti kolmes rühmas, sest vahendid pidid olema kõigil samad ja ressursside poolest oli nii mõistlikum. Õpilased said kasutada 12 värviga õlipastellikomplekti, joonistati A5 suuruses paberile. Katse viidi läbi kooli auditooriumis, sest seal on palju ruumi ja ei toimu kogu aeg tunde. Oluline on, et inimesed istuksid üksteisest kaugel, et kõik saaksid keskenduda ainult enda tööle ega tunneks, et keegi on nende isiklikus ruumis või jälgiks neid. Muusika valimisel oli tähtis, et kõik palad erineksid üksteisest meeleolu ja ülesehituse poolest. Ühtlasi oli oluline, et kuulatavad lood oleksid instrumentaalmuusika hulga-ast, sest sõnadega teosed määravad mõtte inimese eest kindlaks ning nii ei pruugi ta olla piisavalt vaba, et leida teosele enda tähendus.

Muusika valik:

1. pala: Arvo Pärdi „Summa“ – rahulik, keskmise tempoga, moll-laadis, meloodia kordub, esitab keelpillikvartett, tekitab unistava meeleolu;
2. pala: Dmitri Šostakovitši keelpillikvartett No. 8 c-moll – kiire tempo, moll-laadis, esitab keelpillikvartett, palju kromaatilisi käike, meloodia hüppab palju, äkilised käigud, tekitab kõheda, pingelise meeleolu;
3. pala: Wolfgang Amadeus Mozart kirikusonaat No. 7 F-duur – kiire tempo, duuris, esitab keelpillikvartett, meloodia on liikuv, kerge, tekitab rõõmsa meeleolu, mõjub ergutavalt.

Enne päris katset korraldati ka proovikatse 6 inimese seas, et näha, kuidas katset paremini teha. Enne katset olid küsimuse all muusika kogupikkus, paberi suurus ja see, kui palju peaks katsealustele juhiseid jagama. Tegevuse käigus selgus, et algselt plaanitud lugude pikkus (6 minutit) on sobiv ja meeldis katses osalejatele. Paberi suuruse valimisel olid valikus A4 ja A5. Katses kasutati A5 mõõtmetega paberit ja proovikatsest osavõtjad arvasid, et see on just õiges suuruses. Juhiseid oli piisavalt, polnud liiga vähe. Proovikatse andis veel väikese ülevaate võimalikest tulemustest. Kuna pärast proovikatse tegemist puudus vajadus midagi muuta, siis on ka proovikatses osalenute tööd analüüsi kaasatud. Seega analüüsitakse 28 õpilase tööd. (lisad 1, 2 ja 3)

5.1. Eksperimendi analüüs

Esimene pala, mille järgi joonistati, oli Arvo Pärdi „Summa“. Lugu on dünaamiliselt üsna ühelaadne, ei ole äkilisi valjenemisi ja kõik on voolav, üldmeeleolu on terve loo vältel sama. Muusika on harmooniline ja moll-laadis, helistik muutub vähe. Enamasti mängitakse *legato*'s. Kõikide pillide partiid seovad üksteist tervikuks. Helilooja on kasutanud lihtsaid rütme, mis teevad loo voolavaks. Loos on pikad fraasid, meloodia on liikuv ja kordub. Pala on keskmise, pigem aeglase tempoga ja rahulik. Seda esitab keelpillikvartett. Lugu on unistava meeleoluga ja kurvakõlaline ning seda väljendab ka selle loo ajal joonistatud piltide üldmeeleolu.

Pildid väljendavad rahu ja eepilisust. Joonistustel kasutatakse valdavalt siniseid ja rohelisi toone, kuid leidub ka kollast. Sinine värv viitab rahulikkusele ja roheline tasakaalule. Kollane näitab õnnelikkust ja rõõmu, aga seda värvi on töödes suhteliselt vähe. Piltidel on mõned kohad tühjad ja kompositsioonis on kasutatud valget, mis iseloomustab puhtust ja lootust. Värvid on pigem külmad, pastelsed ja heledad, ei ole joonistatud tugevalt. Värvid sobivad omavahel hästi kokku, ei ole suuri kontraste, mis väljendab tasakaalu (peatükk 2). Kujundite ja elementide paigutamisel on sageli ära kasutatud kogu paber. Joonistatud on nii kujundeid kui ka kindlaid stseene. Kujunditest domineerivad ringid, ovaalid ja lainelised jooned, need on sümmeetrilised ja korduvad. Mitmel piltidel on kujutatud loodusmaastikku, näiteks metsa koos veekoguga (pildid 1.19, 1.26). Korduv element on mäed (pildid 1.7, 1.18, 1.24). Veel joonistati lilli, kas siis suurelt põhikomponendina (pildid 1.10, 1.20) või väiksena looduses. (lisa 1)

Teine lugu oli Dmitri Šostakovitši keelpillikvartett No. 8 c-moll. See on kiire, äreva ja pingelise meeleoluga. Muusika on dünaamiline, äkiliste muutustega. Palju on kasutatud sekundeid ja kromaatilisi käike. Suur osa loost on *staccato*'ga mängitud. Muusika on muudetud pingeliseks viiulite kõrgete nootidega ja mängitakse pigem ilma *vibrato*'ta. Madalad noodid lisavad loole sünget meeleolu. Meloodia kõrgus muutub, viiulid ning tšello ja kontrabass mängivad erinevat viisi. Soolo hüppab ühelt pillirühmalt teisele. Muusika on kiire tempoga ja see püsib kogu loo jooksul sama. Meloodia ja motiivid korduvad palju.

Õpilased kasutasid joonistustes põhiliselt punaseid, siniseid, lillakaid ja musti toone. Värvid on tumedad ja väljendavad salapära ja ängistust. Erkpunane näitab jõudu, ärevust ja on kurja sümbol. Piltidel leidub palju kontraste ja tugevaid, erksaid värve, mis viitavad rahulolematusele (peatükk 2). Pildid kujutavad tihti kaost ja segadust. Paber on rohkem täis joonistatud kui eelmise loo ajal ja vähem on valget osa. 14 pildil pole kujutatud midagi kindlat, on lihtsalt erinevad kujundid. On joonistatud siksakke, teravaid nurki ja tugevaid sirgjooni, leidub nii sümmeetrilisust kui ka ebasümmeetrilisust. Kujunditest on põhilised kolmnurgad ja ristid, mis korduvad pildil. Paaril pildil kujutati tuld ja kedagi selle ümber tantsimas (pildid 2.9, 2.24). Neli

inimest joonistasid kedagi teisi taga ajamas (pildid 2.7, 2.19, 2.20, 2.28). Kujutati halbu ja kurje karaktereid, neljal pildil on joonistatud saatanat. Juhendis polnud mainitud, kas tööle tohib ka midagi kirjutada, ja Šostakovitši pala on ainuke, mille ajal kaks inimest lisasid pildi juurde kirjelduse. (lisa 2)

Kolmas lugu oli Wolfgang Amadeus Mozarti kirikusonaat No. 7 F-duur. See on helge, rõõmsameelne ja liikuv muusika. Lugu on rõõmsakõlaline ja sidus, kiiretempoline. Muusikas on palju ilustusi ja kolmkõla või heliredeli käike. Meloodia kordub palju, vahepeal mollhelistikus. Lugu tekitab positiivse meeleolu. Muusikat mängitakse kergelt, kõik partiid toetavad üksteist ja loovad kokku terviku. Soolo on ühe pilli käes. Vaheldub *staccato* ja *legato*'s mängimine. Madalad partiid aitavad kaasa loo voolavusele. Viis hüppab ühest registrist teise. Loos on võimalik eristada kahte meeleolu: peateemas hea, energiline ja kiire, kõrvalteemas tagasihoidlikum ja kurvem.

Piltidelt peegelduv meeleolu on hea ja õnnelik. Kolmest loost on selle juures kasutatud kõige rohkem erinevaid värve. Domineerivad on kollane ja kuldne, ka punane ja oranž. Kollane ja kuldne näitavad rõõmu ja teadlikkust, need tekitavad puhta ja õnneliku meeleolu. Punane viitab armastusele ja soojusele ning oranž erksusele ja heaolule. Kasutatud on tugevaid värve, sobivaid kontraste. Leidub valget, mis tekitab helge meeleolu (peatükk 2) Terve paber on ära kasutatud, ei ole suurt tühja ala (v.a pilt 3.5). Seitse inimest joonistas mustreid ja ülejäänud kujutasid kindlat tegevust. Joonistati spiraale, ringe, lilli, õhupalle. Kujutised on sümmeetrilised ja dünaamilised ning tekitavad terviku. Mitmed õpilased kujutasid kuninglikke tegevusi: rüütel laulmas lossitorni all (pilt 3.26), inimesed tantsimas suurte kleitidega (pildid 3.16, 3.18) ja keelpillikvartett mängimas (pilt 3.24). Joonistati rõõmsaid ja positiivseid asju. (Lisa 3)

JÄRELDUSED

Tehtud katse põhjal võib öelda, et inimesed tunnetavad muusikat mingil määral sarnaselt, sama pala saatel joonistades kasutatakse palju sarnaseid värve ja luuakse isegi sarnaseid kujutisi. Kasutatud värvid ja loodud kujutised lähevad kokku lugude meeleoludega.

Katses osalejatele ei antud otseselt ülesannet keskenduda ainult lineaarsele või mittelineaarsele kuulamisele, kuid kuna lineaarse analüüsimise jaoks on vaja muusikalist haridust ja oskust kuulata, siis väljendasid õpilased end mittelineaarselt. Lineaarselt väljendades keskendutakse muusika struktuuri analüüsimisele ning mittelineaarselt emotsioonidele ja meeleoludele. Viimasega tehtud pildid on vabamad ja kasutatakse rohkem kujutlusvõimet. See on tavaliselt iseloomulik pikemaajalisele kuulamisele, kuid andis siiski antud katses tulemusi.

Yo-Yung Han palus oma eksperimendi käigus õpilastel kuulata impressionismi ja ekspressionismi palasid (peatükk 4). Kui võrrelda tema katse tulemusi siinse tööga, siis Han'i katse impressionismi loo ajal joonistatud pildid sarnanevad Arvo Pärdi ja Mozarti loo ajal joonistatud piltidega, kuigi kummagi helilooja looming ei kuulu impressionismi alla. Šostakovitš küll kirjutas muusikat ekspressionismiperioodil, kuid tema loomingut loetakse neoklassitsismi näiteks. Siiski saab mõlemas uurimistöös esile tuua joonistustel esinenud sarnasusi. Sarnaselt Pärdi ja Mozarti pala ajal tehtud piltidega kujutati ka Han'i uurimuses impressionismi pala kuulates tehtud piltidel helgemaid ja rõõmsamaid asju ning kasutati heledamaid värve, mis tekitasid positiivse, unistava meeleolu. Šostakovitši loo järgi joonistatud piltidel kasutati tumedamaid toone ja loodi kontraste ning kujutati rahulolematust, just nagu Han'i katse ekspressionismi pala joonistustel. Piltide meeleolu oli süngem ja pingelisem.

Seega võib järeldada, et kiirem, jõulisem ja väljendusrikkam muusika paneb inimesed joonistama julgeid ja ekspressiivseid pilte, milles kasutatakse sageli eredaid vastandvärve ja tugevaid jooni, kontraste ja teravaid kujundeid. Harmoonilisema, meloodilisema ja rahulikuma muusika saatel valmivad enamasti pildid, milles kasutatakse ümaraid vorme, lainelisi jooni ja üksteisega kokku sobivaid värve.

KOKKUVÕTE

Uurimistööga sooviti vaadelda, kuidas väljendub erinevatel inimestel muusika tajumine piltides, värvide, kujundite valikus ja milliseid sarnasusi leidub.

Töö käigus tehti eksperiment Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi õpilaste seas, et näha, kuidas õpilased muusikat pildiliselt kujutavad ja oma muljeid edasi annavad. Katse käigus joonistasid õpilased kolme pala järgi pildid, mis ei pidanud olema kindel kujutis. Vahenditena oli kasutada A5 suuruses paber ja õlipastellid. Iga pala kestis umbes kuus minutit ja õpilased kuulsid seda ühe korra. Kõik uurimistöös osalenud isikud jäävad anonüümseks.

Uurimistöö selgitab, kuidas kujutavad erinevad inimesed muusikast saadavat elamust pildiliselt ja milliseid ühiseid jooni saab ühe pala järgi tehtud piltidest välja tuua. Eksperimendi analüüsis on esile toodud piltidel esinevad sarnasused.

Uurimistöö tulemused kinnitasid teoreetilises osas käsitletud infot. Muusikapalade kuulamisel tekkinud meeleolu kajastub joonistatud piltides. Sellele viitavad joonistustes kasutatud värvid, kompositsioon ning jooned ja kujundid. Inimesed kujutavad muusikast saadavat elamust sageli pildiliselt sarnaselt, piltidel kasutati sageli sarnaseid värve, kujundeid ja elemente.

Uurimistööd saaks edasi arendada, uurides, millised tulemused tekiks kauem kestvate lugudega. Võimalus oleks veel teha katse, keskendudes ainult lineaarsele või mittelineaarsele väljendusviisile.

ABSTRACT

This research paper has been written on the topic „Depicting Musical Experiences in Drawings“ by Triinu Halgma. The aim of this research was to see how different people depict musical experiences in drawings and what similarities can be brought out. It was based on an experiment conducted among the students of Tartu Jaan Poska Gymnasium in 2019.

The research can be put into two parts. The theoretical part focuses on the impacts of music and art. The first chapter explains music therapy and ways to analyze music, the second chapter explains the same about art. The third chapter provides an overview of synesthesia and the fourth chapter describes Yo-Yung Han's research „Expanding Music Listening Experience Through Drawing“. The second part gives an overview on how the experiment was organized, which materials were used and describes the analysis of the experiment.

The study indicated that various people express themselves similarly when they listen to the same music. They mostly use same colours and draw similar shapes and forms.

KASUTATUD KIRJANDUS

Adamson, Jaak, Andres 2002. Kunstiõpik gümnaasiumile. Tallinn: Argo.

Bor, Daniel 2014. Adults Can Be Trained to Acquire Synesthetic Experiences – Scientific Reports nr 4. Kättesaadav: <https://www.nature.com/articles/srep07089#abstract> (05.01.2019).

Buja, Maureen 2015. Writing Music in Light – Interlude 7.11, Kättesaadav: <http://www.interlude.hk/front/writing-music-light/> (3.02.2019).

Campbell, Don 2016. The Mozart Effect Research Centre. Kättesaadav: <https://www.mozarteffect.com/faq.html> (13.01.2019).

Claudia Hammond. 2013 Does listening to Mozart really boost your brainpower? BBC. Kättesaadav: <http://www.bbc.com/future/story/20130107-can-mozart-boost-brainpower> (15.01.2019).

Eesti Loovteraapiate Ühing, Loovteraapiad. Kättesaadav: <http://www.loovteraapiad.ee/loovteraapiad.html> (3.01.2019).

Elenurm jt = Elenurm, Taimi. Anu Kasmel, Anti Kidron, Eha Rüütel, Maria Teiverlaur, Uno Traat 2003. Stressi teejuht. Kättesaadav: <http://raulpage.org/stress/index.html> (28.10.2018).

Garšnek, Kaur 2014. Omad liistud: Sünesteesia või ideesteesia? *Sirp* 28.08, lk 10–12

Han, Yo-Yung 2016. Expanding Music Listening Experience Through Drawing. *General Music Today* 1.0, nr 29, lk 12–18. Kättesaadav: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1048371315622005> (10.01.2019).

Raikerus, Helerin 2015. Arenguline grafeemi-värvi sünesteesia. *Eesti Arst* nr 94, lk 374–378

Rinde, Andres. Multimeedium, värvid. Tallinna Ülikooli Digitehnoloogiaste instituut. Kättesaadav: http://www.cs.tlu.ee/~rinde/mm_materjal/pdf/mm_color.pdf (6.01.2019).

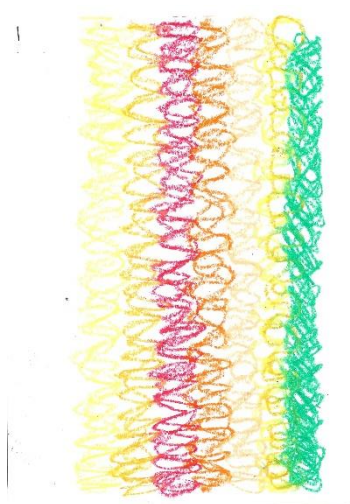
Robertson, Lynn C. Sagiv, Noam. 2004 Synesthesia: Perspectives from Cognitive Neuroscience Oxford: Oxford University Press.

Rüütel jt = Rüütel, Eha. Taimi Elenurm, Alice Pehk, Marika Tomberg, Piret Visnapuu 2001, Loomismäng, Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.

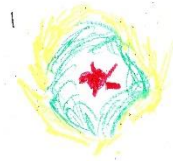
Taba, Pille 2016. Muusika ja aju – mida me teame ja mida ei tea? *Sirp* 16.09. Kättesaadav: <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c5-muusika/muusika-ja-aju-mida-me-teame-ja-mida-ei-tea/> (06.01.2019).

Wolfman, Ursula Rehn 2016. Scriabin's Color Symbolism in Music – Interlude 6.02. Kättesaadav: <http://www.interlude.hk/front/scriabins-color-symbolism-music/> (3.02.2019).

LISA 1. Esimese pala saatel joonistatud pildid

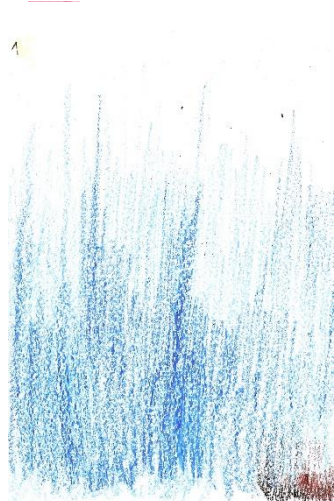
1.1

1.2

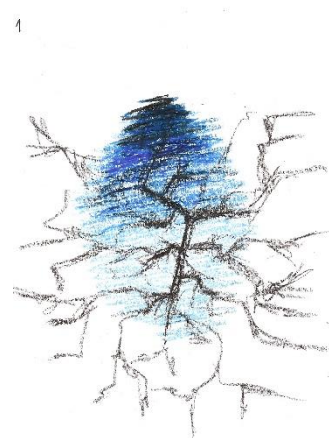
1.3

1.4

1.5

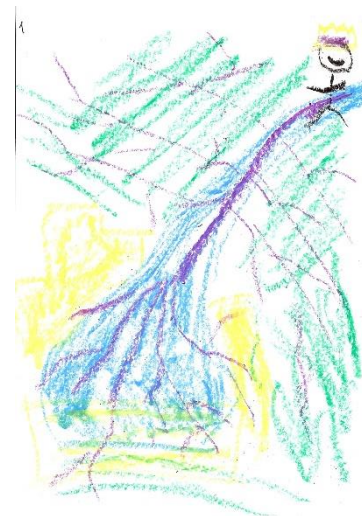
1.6

1.7

1.8

1.9

1.10

1.11

1.12

1.13

1.14

1.15

1.16

1.17

1.18

1.19

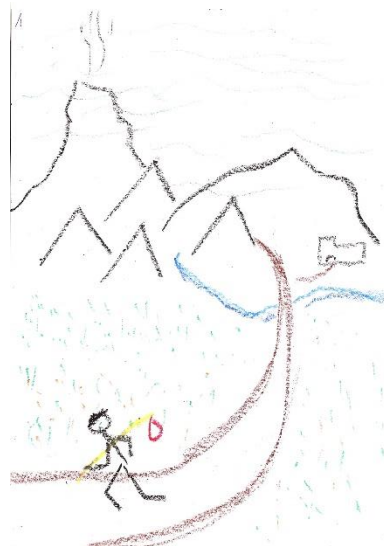
1.20

1.21

1.22

1.23

1.24

1.25

1.26

1.27

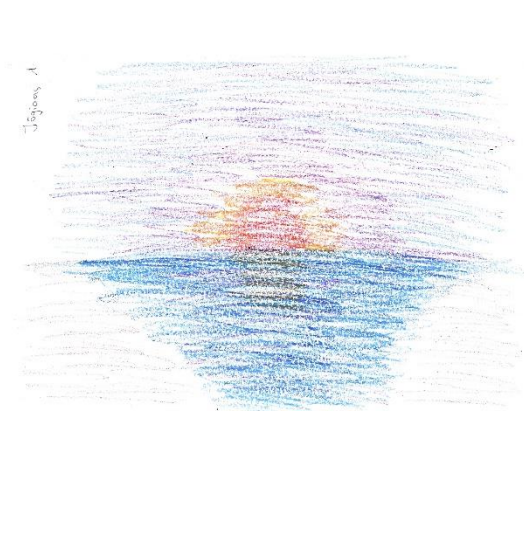
LISA 2. Teise pala saatel joonistatud pildid

2.1

2.2

1.28

2.3

2.4

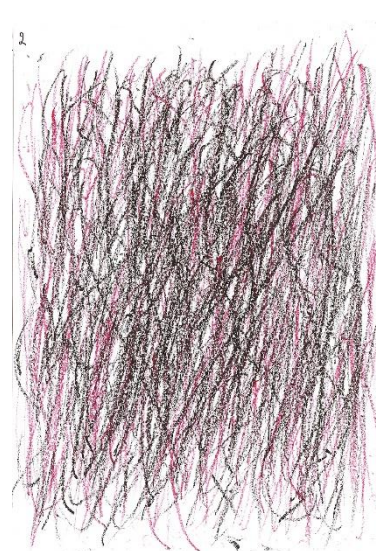
2.5

2.6

2.7

2.8

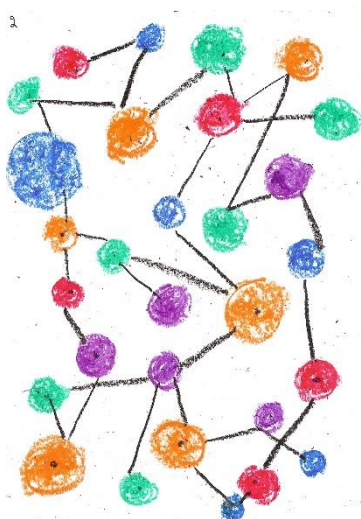
2.9

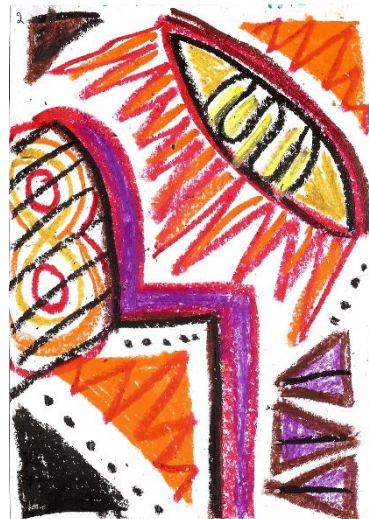
2.10

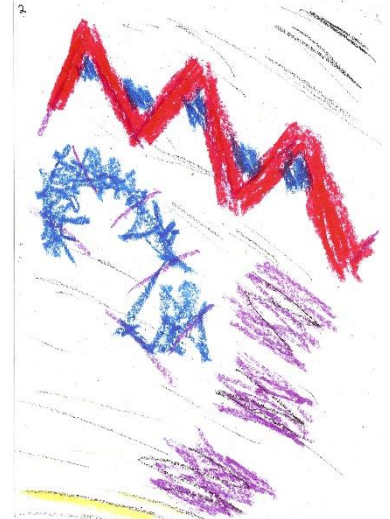
2.11

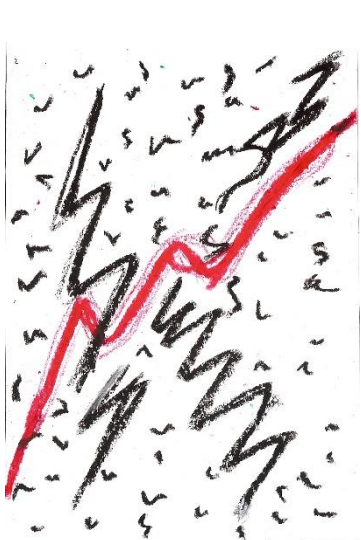
2.12

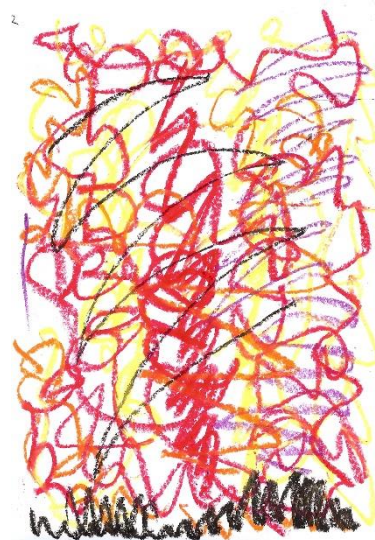
2.13

2.14

2.15

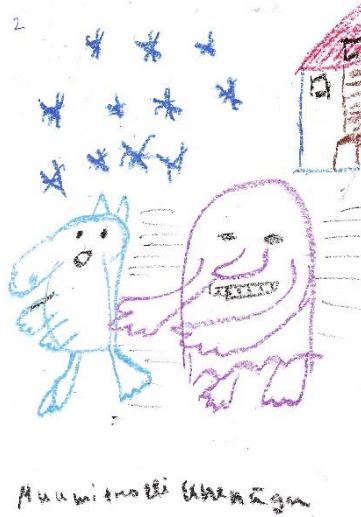
2.16

2.17

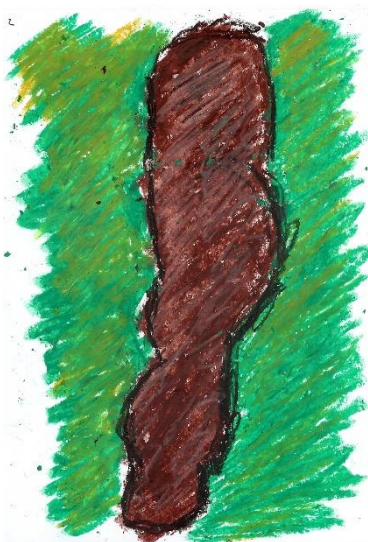
2.18

2.19

2.20

2.21

2.22

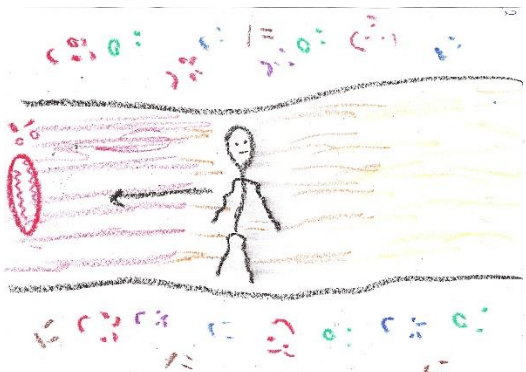
2.23

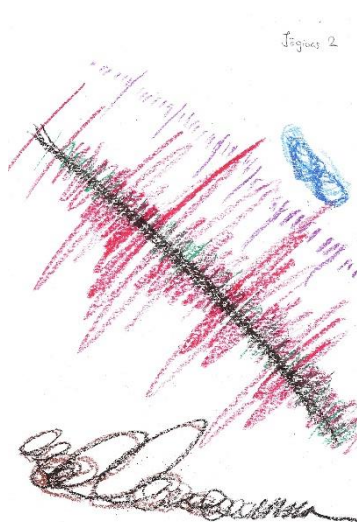
2.24

2.25

2.26

2.27

2.28

LISA 3. Kolmanda pala saatel joonistatud pildid

3.1

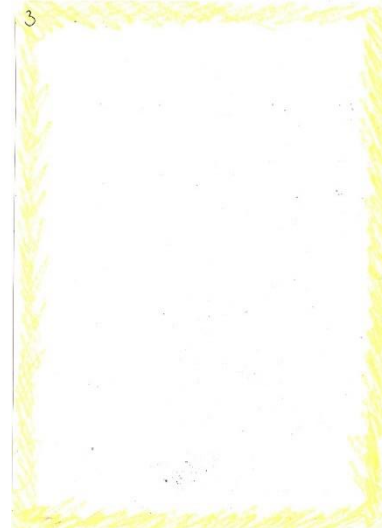
3.2

3.3

3.4

3.5

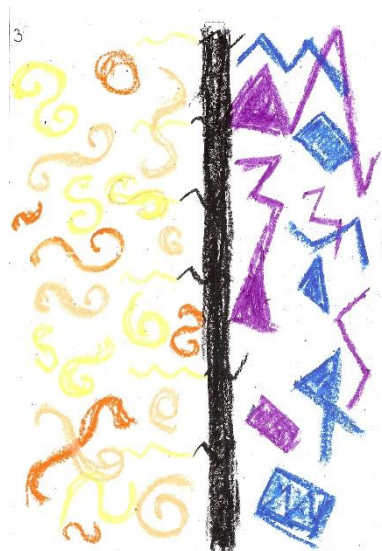
3.6

3.7

3.8

3.9

3.10

3.11

3.12

3.13

3.14

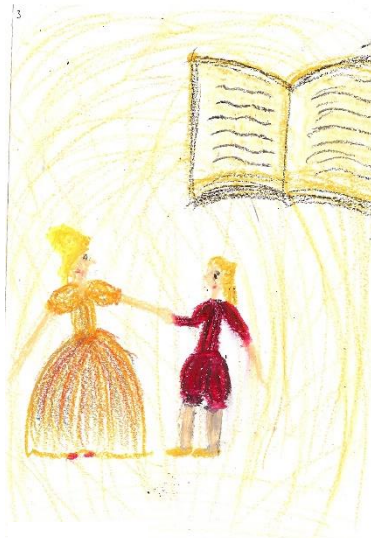
3.15

3.16

3.17

3.18

3.19

3.20

3.21

3.22

3.23

3.24

3.25

3.26

3.27

3.28